

Juny
de 1997

Museu Comarcal
Salvador Vilaseca
Reus

La recerca, una necessitat per als museus

El museu és responsable de conservar el patrimoni cultural i promoure'n el coneixement. El museu, per tant, ha de preocupar-se d'impulsar la recerca sobre les seves col·leccions i el context cultural que aquests elements permeten descobrir i donar a conèixer.

La recerca és un dels aspectes menys coneguts dels museus, però que exigeix més temps de dedicació. Fem recerca quan cataloguem materials, fem recerca per crear un discurs expositiu, hi ha una recerca prèvia a qualsevol publicació. La preparació d'una exposició o una donació d'objectes significa encetar processos de recerca, atès que només es podrà divulgar allò que es coneix.

Bon exemple de tot això ha estat la preparació de la mostra sobre Reus i la bicicleta que es podrà visitar al museu aquest estiu. Una primera aproximació, necessària, al tema ha posat en evidència la importància que el ciclisme ha tingut a Reus. Un tema sobre el qual fins ara hi havia poca informació.

Al mateix temps, arribava al museu una interessant donació de peces de l'ofici de cadirer. Inventariar i documentar les col·leccions és una tasca quotidiana del museu. Quan un objecte entra a formar part del patrimoni cultural ha de comptar amb una història de vida que justifiqui el seu nou estatus, cal conèixer el seu context. Una cadira no ens transmet cap informació ni té valor per si mateixa. Una cadira té menys interès patrimonial si no sabem qui la va fer, quan, com i quin ús va tenir. En aquest sentit ha estat molt útil la tasca que hem pogut fer des del museu sobre l'ofici de cadiraire. Partint dels objectes, hem tingut l'ocasió de complementar el coneixement de l'ofici i documentar les peces amb altres dades, per tant hem revaloritzat el nostre fons.

Els museus han de ser, en definitiva, centres d'investigació, no pas els únics, sobre el patrimoni. Amb capacitat de donar a conèixer els resultats de la seva recerca, mitjançant exposicions, però també amb publicacions que fan referència al seu fons d'objectes i en l'atenció diària als investigadors.

ANNA FIGUERAS,
DIRECTORA DEL MCSV

El ciclisme a Reus

SALVADOR PALOMAR
I FERRAN SUGRANYES
LIÑANA

Aquest article sobre la història del ciclisme a la ciutat de Reus vol ser una primera aproximació a un tema que, sens dubte, no queda exhaurit per aquestes anotacions.

En més d'un segle de pràctica ciclista a la ciutat, trobem una notable i molt activa afició local, un ric associacionisme, noms de prestigi en el panorama esportiu català i estatal, una sorprenent quantitat de competicions impulsades o organitzades des de la ciutat, o el record de diverses instal·lacions esportives adequades per a les curses amb bicicleta. Tot plegat justificaria una història del ciclisme reusenc que hauria d'ocupar prou més que les breus pàgines que volem, i podem, dedicar al tema en aquest treball.

Resti, doncs, a tall d'introducció, amb l'objectiu d'evidenciar la importància que la pràctica d'aquest esport ha tingut i té a la ciutat.

La introducció de la bicicleta

La bicicleta arribà a Reus al darrer terç del segle XIX com a conseqüència d'una moda general i tingué una bona acollida entre les classes benestants. Segons un article de l'època, Reus va ser una de les primeres ciutats de l'Estat on van aparèixer els bicicletes, que ja el 1876 van

ser incorporats als aparells de l'escola de gimnàstica d'Antoni Ferrer. Segons la mateixa font, la primera bicicleta es va veure el 1888 i ben aviat es va formar un primer grup d'aficionats a l'entorn de l'esmentat gimnàs, que realitzava excursions pels pobles de l'entorn.

El 1891 es constituí la primera entitat ciclista local, el Club Velocipedista, amb un luxós local al carrer de Sant Llorenç, que ben aviat es traslladà al carrer Llovera, i el 1892 s'aprovaron els seus reglaments. Dins del programa de les festes del tercer centenari de l'aparició de Misericòrdia, el mateix 1892, s'organitzaren curses amb participants de tot Catalunya i altres indrets de l'Estat. Posteriorment, aquestes curses es van repetir alguns anys per la fira de Sant Jaume.

El 1894, l'Ajuntament va cedir a aquest club uns terrenys per construir-hi un velòdrom, que el 1895 ja era en funcionament. La construcció del velòdrom va ser possible gràcies a les aportacions d'alguns socis i de l'emissió de cent accions. Aquell mateix any apareixia la revista *Sport*, dedicada al ciclisme, editada per aquest club, i també sortia al carrer *El Veloz*, editada

pel Veloz Club, ubicat al carrer de Santa Anna. Aquesta darrera entitat sembla que tingué una vida curta. Altres grups ciclistes del moment foren el Club Ciclista, el grup Sport Ciclista i l'Agrupació d'Amics Ciclistes, el 1907; o el Club Ràdio, el 1908, tots ells, sembla, d'efímera activitat.

El ciclisme: d'esport d'elit a pràctica popular

Adquirir una bicicleta era, en aquells primers moments, un luxe. El seu cost la situava a l'abast només d'unes classes benestants. El ciclisme apareix, doncs, com una moda, una distracció burgesa.

Amb el pas del temps, però, la bicicleta deixarà de ser un objecte d'ús lúdic en benefici del seu ús com a transport per als desplaçaments laborals i una pràctica esportiva a l'abast de tothom. Tot i així, sembla que el 1897, molt poc temps després de l'eufòria que havia portat a la construcció del primer velòdrom, la pràctica del ciclisme havia quedat reduïda a algunes sortides dominicals amb poca assistència.

Tot i que els primers anys de segle se celebraren algunes competicions, el velòdrom es

Cursa interclubs a Reus, 1951
(CEDIDA: J. AMETLLÉ)

va fer servir també per a altres activitats festives. Com a mostra de la davallada de què parlem, a les festes de la Mare de Déu de Misericòrdia del 1904, no hi consta cap acte ciclista, i el 1913 els terrenys de l'exvelòdrom es fan servir per a un simulacre d'incendi i extinció.

Noms reusencs del ciclisme

Els primers noms mítics del ciclisme local, al tombant del segle, són els germans Joan i Antoni Sugrañes (l'Anton), coneguts com els manxes, dels quals s'explicaven proeses heroiques. De l'Anton s'explica, per exemple, que, davant la necessitat d'un malalt greu, va agafar la bicicleta i va anar i tornar de Barcelona a buscar el remei

que només allí es podia trobar. O també que va anar a Madrid, a un campionat d'Espanya, marxant des de Reus en bicicleta. Després de guanyar-lo, malgrat l'esforç del viatge, s'explicava que va tornar cap a Reus, la mateixa nit, tot pedalant i amb el trofeu a l'esquena!

L'any 1917, el Club Deportivo, dedicat al futbol i creat el 1909, es fusionà amb el Club Velocipedista i l'Sports Reus. La nova entitat s'anomenà Reus Deportivo, i es construí un camp d'esports al camí de l'Aleixar, que incloïa un velòdrom en què es disputaren nombroses curses. Tanmateix, aquesta instal·lació no va poder suportar el creixent pes de l'afició futbolística i el 1923 es va desfer per ubicar-hi

la graderia del camp de futbol. Tot i així, l'afició al ciclisme és prou important per motivar la construcció d'un nou velòdrom: el de la Casa del Poble. Aquells mateixos anys, el 1920, el reusenc Conrad Escardó participava en la Volta a Catalunya.

A partir de 1925, el ciclisme reusenc experimentà una nova etapa de notable embranzida. El 1927, el Reus Deportivo construeix una nova pista. Es formen penyes, clubs —com el Club Ciclista Reus, integrat el 1935 en el Reus Deportivo— i molts establiments atorguen primes en les curses que s'organitzen. En aquest moment, sorgeixen noms importants en la història d'aquest esport a la nostra ciutat, entre ells, Josep M. Sans, conegut com Xato o Xatet, que va ser dues vegades campió de Catalunya, set de la província i dues més subcampionat d'Espanya. El seu nom és avui un mite en la història del ciclisme reusenc.

També cal esmentar els germans Albiñana: Pere, plusmarquista de Catalunya de l'hora i de Reus de les dues hores a l'americana, així com diverses vegades campió provincial; i Vicenç, recordista d'Espanya de velocitat.

Pere Albiñana va destacar, a més, en la seva etapa de corredor veterà, i va aconseguir guanyar el campionat d'Espanya d'aquesta categoria als setanta anys.

Altres noms destacats foren Bonet, Calvet, Costa, Franquesa, Rosich i Xifré, individualment o com a equip, i sobresortí la parella formada per Costa i Xifré. També, en aquest moment, vénen a participar en les curses que s'organitzen a la ciutat grans corredors d'altres indrets.

Però aquest període d'intensa afició i activitat es va veure truncat per la guerra civil i la postguerra. El 1945, però, es va construir un nou velòdrom i, ben aviat, es van poder veure a Reus curses amb noms importants. D'aquest període, hem d'esmentar corredors locals com Caralt, Català, Llord, Martell o el mateix Josep M. Sans. A aquests noms caldria afegir-hi els d'altres corredors de poblacions del Baix Camp, entre els quals destaquen Josep Ametller, de les Borges del Camp, o Jordi Mariné, de Vinyols.

Els velòdroms

El primer velòdrom va ser construït pel Club Velocipedista el

Josep M. Sans, Xatet,
un nom mític del
ciclisme reusenc
(CEDIDA: E. GORT)

1894 en un terreny cedit per l'Ajuntament, situat en uns terrenys entre el passeig i l'Hospital. El projecte era de Pere Casellas i el 1895 ja era acabat. Aquest primer velòdrom reusenc tenia una pista de 333,33 metres de corda.

El primer velòdrom del Reus Deportiu, al camí de l'Aleixar, es va fer el 1919 i va funcionar fins al 1923. El velòdrom de l'Esperança, també propietat del Reus Deportiu, es va construir el 1927 i tenia una pista de 200 metres de corda que combinava el ciment a les rectes i la fusta als peralts. Va deixar de funcionar el 1930.

El velòdrom de la Casa del Poble es va fer el 1925 i va existir fins al 1937, any en què quedà afectat pels bombardeigs. Estava situat als terrenys adjunts al local d'estiu de l'entitat, d'ideologia republicana, al final del passeig Mata (actualment, avinguda de l'11 de Setembre). Tenia una corda de 160 metres i el sòl de ciment. Fou un veritable centre de difusió del ciclisme, en què es van formar molts corredors locals, i va acollir curses de gran categoria. La guerra, amb la derrota de la República, va suposar la desaparició d'aquest velòdrom. El dia del Glorioso Alzamiento Nacional, el 18

de juliol de 1936, diada de Santa Marina, s'hi disputava una cursa de tres hores a l'americana, és a dir, de relleus, que comptà amb la participació de sis equips de dos ciclistes cadascun. Fou el darrer festival esportiu que s'hi celebrà amb relativa normalitat.

En els primers mesos de la guerra, el Comitè Antifeixista de Reus organitzà diverses activitats esportives, de caràcter benèfic, entre elles, curses ciclistes al velòdrom de la Casa del Poble.

Acabada la guerra civil, als anys quaranta, a les instal·lacions del Reus Deportiu es van fer algunes curses ciclistes a l'americana a la pista de cendra.

El 1945 es va fer el darrer velòdrom reusenc, el Cicles Catalunya, per iniciativa d'un grup d'aficionats locals (Aguilar, Boqué, Boronat, Gort, Portal, Tarragó...). Amb 170 metres de corda, era ubicat prop de la plaça de la Pastoreta, a l'antic camí de Riudoms. Va funcionar, primer, fins a l'any 1951, en què va ser tancat per problemes econòmics, i es reobrí més endavant, el 1954, en fer-se'n càrrec la secció ciclista del Ploms, que el va mantenir actiu un parell d'anys. Després es va tancar definitivament i es va anar perdent.

Una iniciativa que reflecteix la gran afició reusenca al ciclisme en els anys de la postguerra fou la construcció, per part d'un altre grup d'aficionats, d'un velòdrom desmuntable als primers anys quaranta. Aquest velòdrom, anomenat Velòdrom Barcelona, era fet de fusta i els seus constructors foren els germans Trilles, fusters. Per provar-lo es muntà a la pista d'atletisme del Club Natació Reus Ploms. Se'l portava pels pobles, on s'organitzaven curses amb què es pagaven les despeses, tot i que ben sovint els organitzadors hi havien d'afegir diners de les seves butxaques. El darrer lloc on es va traslladar fou Mallorca, d'on ja no tornà.

La bicicleta a la festa

La bicicleta la trobem també com a estri de joc i festa en diverses celebracions locals i sovint, s'esmenten proves als programes de les festes dels barris, o curses esportives o competicions lúdiques. Per exemple, al barri de Sant Magí, s'organitzà el 22 d'agost de 1926 una cursa ciclista per a aficionats amb el recorregut següent: Reus, Tarragona, Constantí, Morell i Reus. Després se celebrà una cursa de cintes dona-

des per les xicotes del barri. Un cop acabades les proves, els ciclistes van participar, i juntament amb els nanos, grallers i parelles de sagristanes, en el romiatge cap a l'ermita de la Mare de Déu del Roser. És una bona mostra de la integració de la bicicleta en aquest tipus de seguicis. Aquest barri va continuar organitzant proves ciclistes altres anys, sempre amb el mateix esquema. El 19 d'agost de 1934, el circuit Reus, Vila-seca, Tarragona, Constantí, la Pobla de Mafumet, el Morell i Reus fa 36 quilòmetres. Després, però, no es va anar cap a l'ermita. Aquest és l'últim any de la cursa, perquè el 1935 es fan unes festes de barri amb ben pocs actes i després esclatarà la guerra civil. En les festes posteriors a la guerra, no hi consta que se celebressin curses.

L'octubre de 1943, a les festes del barri de Sant Francesc, s'organitzà una cursa ciclista per a aficionats, el dia 2, i una prova de cintes l'endemà. El 1947, la festa del carrer de Santa Teresa començà amb una gran cursa ciclista de cintes, el dia 12 d'octubre, i el dia 14 hi ha proves de lletitud i d'obstacles. D'altra banda, les curses ciclistes conformen bona part dels programes de les fires d'octu-

bre de la ciutat, i també de les solemnitats de Misericòrdia.

Només alguns exemples. A les fires d'octubre de 1900 se celebren curses al velòdrom. El 1919 se celebren durant les fires d'octubre curses de velocitat i, el dia 25, el campionat provincial al Reus Deportiu. Dos dies després es fan curses de resistència per equips. A les fires de 1927 trobem, el dia 16, la Gran Festa del Pedal, organitzada per la secció ciclista del Reus Deportiu, que acaba amb una desfilada en què els participants llueixen cintes.

La solemne celebració del 25è aniversari de la coronació de la imatge de la Mare de Déu, el 1929, inclou curses ciclistes i proves de cintes. També a les festes que tenen lloc el 1941, després de la guerra, per la benedicció i el trasllat de la nova imatge, s'organitza una cursa. Com a curiositat, esmentem que el 1954, a les festes del 50è aniversari, el CN Reus Ploms organitzà una cursa infantil de tricicles.

El 1943 –data en què la ciutat no té cap velòdrom– tenen lloc, el 15 d'octubre, un concurs d'elecció femenina i una cursa de tàndems amb parelles mixtes. El dia 24 es fa una cursa ciclista amb un circuit urbà de 45 quilòmetres.

El 1952 s'organitzà també una cursa ciclista, el dia 19 d'octubre, durant les Festes de Santa Teresa. També es fan curses de lentitud i d'obstacles –l Gran Premi Cicles Catalunya–, el 1953, o de cintes, obertes a la participació femenina, a les festes del barri de la Concepció, el 1954. La direcció tècnica anava a càrrec de la secció ciclista del Ploms i només es podia fer servir el pinyó lliure.

La festa major i la Volta Ciclista a la Província

Pel que fa a la festa major de Sant Pere, la presència del ciclisme és notable, sobretot en els períodes en què la ciutat compta amb més afició.

Als anys trenta, la rivalitat entre les agrupacions ciclistes afavorirà l'organització de nombroses proves durant les festes. El 1932, la Unió Ciclista Reusenca organitzà una cursa –Copa Generalitat de Catalunya– sobre un circuit per diverses poblacions del Camp (el Morell, Vilallonga, Valls, Vallmoll, la Secuita...). També s'organitzaren curses de cintes a càrrec de la Peña Ciclista Avant Sempre. L'any següent, la cursa va cap al Priorat (Riuadoms, Montbrió, Riudecanyes, Falset, Gratallops, les Vilelles, Poboleda, Alforja, les Bor-

Pere Albinyana, en la seva etapa de veterà
(CEDIDA: F. SABATÉ)

ges...) i també hi ha curses de cintes a càrrec de la mateixa UCR.

El 1934 se celebren dues curses el diumenge següent a Sant Pere: la del matí, organitzada per l'Esport Ciclista Reus, campionat provincial, amb un recorregut de 115 quilòmetres; i la de la tarda, Copa Generalitat, amb un recorregut de 100 quilòmetres, que promou la UCR, entitat que també programa curses de cintes. Una diada, en definitiva, d'intensa activitat ciclista.

El 1935 segueixen les curses organitzades per la Unió Ciclista Reus. Aquest any es disputa, a més, una cursa per etapes en tres dies: Reus-Barcelona, circuit de Montjuïc i Barcelo-

na-Reus. En la cursa, hi participaren corredors destacats del moment. La vetlla de Sant Pere del 1936, al velòdrom de la Casa del Poble s'organitzà una cursa nocturna, de tres hores, a l'americana. Caldrà esperar fins a la festa major del 1945 per veure de nou, al velòdrom Cicles Catalunya, una cursa nocturna, concretament, el 28 de juny. El 1946, a la mateixa pista, es desenvolupa una cursa de 24 hores a l'americana.

La Volta Ciclista a la Província és una prova clàssica que forma part, des de fa molts anys, del programa de la festa major de Sant Pere de Reus. És considerada una de les curses per etapes més antigues d'Europa i la primera

L'últim velòdrom reusenc, el Cicles Catalunya
(CEDIDA: J. AMETLLÉ)

de l'Estat. Es va iniciar el 1909, organitzada pel Club Ciclista El Pedal, de Tarragona, encara que no tingué continuïtat i només es va córrer puntualment el 1918, el 1948 i el 1954. El 1963 es va organitzar de nou, per l'interès de la Fira de Reus, organitzada per la secció ciclista del CN Reus Ploms, que se'n va fer càrrec definitivament l'any següent. Aquest any ja es va disputar en quatre etapes i al 1965 va augmentar a cinc, tal com la coneixem actualment. La prova té avui un caràcter internacional per a ciclistes aficionats de primera i segona categoria. Amb el pas dels anys s'hi han afegit diversos trofeus, concedits a la memòria de

persones vinculades al ciclisme.

Altres competicions

Des dels primers moments de difusió del ciclisme, la ciutat va acollir importants competicions. Ja a finals del segle passat, el Club Velocipedista organitzava curses que comptaven amb la participació de corredors vinguts de tot l'Estat. El 1932, la secció esportiva de la Casa del Poble organitzà una important cursa ciclista en què s'atorgaren el Gran Premi Reus i el Trofeu Perrot, i que va servir per establir el campió provincial de l'any. El recorregut—de 189 quilòmetres, amb sortida i arribada a

Reus—portava a diverses poblacions del Camp, la Conca de Barberà i el Priorat. Se celebrà el 25 de juliol.

El desembre de 1933, la Unió Ciclista de Reus organitzà una prova de 107 quilòmetres per poblacions del Camp i la Conca de Barberà.

El juny de 1935, amb motiu del 25è aniversari de la creació del Reus Deportiu—fins al 1917, Club Deportiu—, es va organitzar una cursa de 50 quilòmetres de recorregut, i el novembre d'aquell mateix any es disputà una prova en dues etapes.

Després del parèntesi de la guerra, als anys quaranta es reprèn l'activitat ciclista de la ciutat amb alguna cursa a la pista de cendra del Reus Deportiu i els homenatges a ciclistes com Antoni Miró, Vicenç Viñas o Josep Vallès, aquest últim mort uns anys abans en un accident al velòdrom de la Casa del Poble.

També s'organitzaven proves de ciclocròs en circuits delimitats a la perifèria de la ciutat, per exemple, a la zona de l'ermita del Roser.

L'associacionisme ciclista fins a l'actualitat

A la segona meitat d'aquest segle nasqueren, fruit de la intensa

activitat ciclista de la ciutat i del gran nombre d'aficionats a aquest esport, tot un seguit de clubs i entitats, alguns de curta durada, d'altres que s'acabaren fusionant o integrant en altres clubs i encara uns altres que segueixen funcionant avui en dia.

Foren anys, sobretot els cinquanta, en què un gran nombre d'aficionats, reunits al voltant d'un bar, sense ser ni tan sols una entitat o una penya estructurada, sortien els diumenges i dies de festa amb bicicleta. A aquestes sortides, s'hi afegien durant els mesos d'hivern, en què no hi havia curses, els corredors dels equips oficials per tal d'entrenar-se.

El Club de Futbol Reddis veié néixer una secció ciclista, de curta durada, que s'incorporà el 1953 al CN Reus Ploms i que va donar peu a la creació de la secció ciclista d'aquest darrer club.

El Club Ciclista Reus, fundat a finals de la dècada dels cinquanta, gaudí de força èxit i fou escola d'un bon nombre de corredors. En el seu equip corregueren Català, Bonet, Miró, Parisi, Martell, Queralt i tants d'altres. Aquest club organitzava un bon nombre de curses entre les províncies de Barcelona i Tarragona,

així com el Trofeu del Prèsec, durant la festa major del Morell, o la cursa anomenada el tomb de les Vilelles, durant la festa major de Sant Pere de Reus, amb un circuit força dur: Reus, Riudecols, Falset, Gratallops, les Vilelles, Poboleda, les Ventes, coll d'Alforja, les Borges, Reus. Aquest club organitzava també curses per a amateurs independents al velòdrom de la Pastoreta i ajudava a organitzar la Volta Ciclista a Catalunya. El 12 de setembre de 1965, dia en què sortia de Reus una etapa de la Volta a Catalunya, com que just aquell dia havia mort qui fou el segon president de l'entitat i un gran aficionat reusenc, Ferran Sugrañes Costa, la cursa s'aturà davant del seu domicili, al raval de Martí Folguera, i es guardà un minut de silenci. Aquesta entitat desaparegué durant la segona meitat dels anys seixanta.

L'Agrupació Ciclista de Veterans de la província de Tarragona, nascuda també a Reus als anys seixanta, encara continua funcionant en l'actualitat. Una de les seves primeres activitats fou organitzar sortides en grup. També organitzava curses ciclistes per a veterans a les festes majors dels pobles. El 1978, per Sant Jaume, organitzà la I Copa

Països Catalans per a veterans, amb un recorregut de 95 quilòmetres per diverses poblacions del Camp i el Priorat.

La secció ciclista del Reus Deportiu ha mantingut la seva activitat fins a l'actualitat de la mà de Josep Ferran, incansable dinamitzador de l'activitat ciclista reusenca. A més d'haver impulsat la formació d'alguns equips, Josep Ferran ha organitzat durant 22 anys la prova ciclista que porta el seu nom. El Trofeu Ferran va ser organitzat, primer, pel Grup Ciclista de Veterans de Reus i després, en dissoldre's aquest grup, va passar a fer-ho l'Agrupació Ciclista de Veterans. Se celebra a l'estiu, habitualment el juliol, amb un recorregut d'uns cent cinquanta quilòmetres pels pobles de la rodalia –inclosa la pujada a la Mussara–, amb sortida i arribada a Reus.

Encara enguany, tot i ser l'últim, Josep Ferran ha col·laborat en l'organització d'alguna prova ciclista, com la que se celebra cada any a la Pobra de Mafumet. La Unió Ciclista del Barri Fortuny i l'Ajuntament de Reus van impulsar el 1979 una Diada del Pedal que reivindicava la tradició ciclista a la ciutat, i reconeixia que «l'ocupació dels carrers pels

vehicles a motor fa difícil l'ús habitual de la bici, però el temps dirà si no s'imposarà de nou com a forma normal de desplaçament, com a joguina esportiva i com a alternativa a una millor salut corporal». La diada, que no ha tingut continuïtat fins avui, proposava un seguit d'actes populars i lúdics, com un recorregut urbà en bicicleta, proves d'habilitat, curses de cintes i de lentitud i premis a la bicicleta més ben guarnida, al ciclista més jove, etc. La festa, que acabà amb un ball de germanor de la família ciclista, comptà amb una exposició i la presència de coneguts esportistes. També festes de barri actuals inclouen, alguna vegada, proves ciclistes i ens consten, per exemple, curses de cintes al barri de Sant Josep Obrer, als anys setanta, i altres proves infantils més recents.

La bicicleta com a estil de vida

L'activitat de les agrupacions ciclistes, més enllà de les competicions, s'ha centrat en l'organització de sortides de diumenge o excursions col·lectives. En els darrers vint anys, l'ús de la bicicleta s'ha associat als nous valors de protecció de l'entorn mediambiental i lluita contra la contaminació a les àrees urbanes. La bicicleta és

un dels símbols del moviment ecologista –sovint utilitzada en mobilitzacions i activitats de carrer– i la seva reivindicació com a mitjà de transport urbà, alternatiu als vehicles a motor, pren força en aquest període.

Tal com ha passat en altres llocs, la proposta de mesures que fomentin i facilitin l'ús de la bicicleta a les ciutats, com la instauració de carrils bici i la creació d'aparcaments específics per a bicicletes, apareix als anys noranta als programes de diverses formacions polítiques reusenques. Aquest interès per la bicicleta ha tingut un impacte positiu també en el foment de la pràctica del ciclisme. La forta presència del ciclisme en la vida de la ciutat és, en definitiva, un fet destacable que s'explica en bona part per la desinteressada dedicació de moltes persones que hi han dedicat hores de feina i diners. Sense aquest esforç personal no s'entendria l'existència d'aquest bagatge associacionista, el gran nombre de proves organitzades o la construcció d'equipaments esportius, que tot plegat ha permès als reusencs veure, en cada moment, els millors especialistes en competició i generar un bon planter de corredors. ♦

Casals, quatre generacions de cadirers

El mes de maig, van arribar al museu diverses peces donades pel Jaume Casals Magriñà, últim propietari d'una empresa familiar reusenca dedicada des de fa un segle i mig a la fabricació i la venda de cadires, primer, i al seu lloguer, després. Aquesta donació complementava la que fa anys va fer el seu

pare, possibilitava completar una interessant col·lecció que testimoniar el procés artesà de fabricació de les cadires de bova i altres produccions més modernes del taller, com les cadires plegables de fusta i de metall, i feia possible completar la informació sobre les eines que ja tenia el museu.

Han estat quatre generacions, des del besavi, Ramon Casals Voltes, que primer va tenir l'obrador al carrer de Padró –actualment, Llovera– i d'allí va passar al raval de Martí Folguera, carrer en què han treballat fins a temps ben recents els seus successors.

El taller passà de generació en generació, i cap al 1929 el pare de Jaume Casals se'n va fer càrrec. Durant la guerra, van caure bombes al davant de casa i el taller va quedar malmès. Després de la gerra, van reprendre l'activitat, no sense dificultats. En aquell moment, es feien les cadires de bova, que es venien i també es llogaven. És als anys quaranta quan comença la producció de cadires i taules de fusta plegables. El 1957, el Jaume Casals fa la seva primera cadira plegable metàl·lica. El seu pare es va jubilar el 1972 i ell ha portat el negoci

fins ara. A començament dels vuitanta, va deixar de fabricar cadires per dedicar-se únicament al lloguer.

Tot i l'evolució tècnica, la construcció de les cadires de bova ha estat sempre una feina artesana. Van evolucionar els torns: del primitiu torn de ballesta, accionat amb el peu i que exigia força i molta habilitat al torner, es va passar als impulsats a motor, inicialment, amb una única màquina que feia girar per un sistema de barres i corretges, fins a quatre torns; després, amb torns que disposaven de motor propi.

Tanmateix, el muntatge de les cadires s'ha fet a mà fins a l'actualitat. Tot i que el tipus de fusta podia variar segons la qualitat de la cadira, la fusta més emprada era la de xop. Un cop tornejades les potes, les de davant més curtes i les de darrera més llargues

per posar-hi el respall, es feien els forats amb les broques de cassola i, una vegada preparats el barrons –bastons que uneixen les potes–, es muntava la cadira al banc de cadirer, un banc característic de l'ofici. Es muntava primer la part de davant i després la de l'esquena, amb el respall de fusta o, a vegades, preparat per posar-hi també bova. Finalment, amb l'esquena posada sobre el banc, es clavaven els barrons laterals, que havien estat muntats prèviament sobre la part de davant. S'utilitzava una maça de ferro, de mànec molt curt, que permetia controlar bé el cop. Un cop acoblada la cadira, i amb la cola encara fresca, hi havia temps de redreçar-la, si havia quedat una mica desquadrada, tot jugant amb el mateix pes del cos del cadirer.

Els cadirers sabien fer totes les parts de la feina, tot i que en la produc-

ció tradicional hi havia una clara divisió entre el tornejat i el muntatge de les cadires, que es feien al taller, a càrrec d'homes, i la feina de muntar els seients, que feien les dones a casa seva.

El seu avi va arribar a tenir quaranta persones que feien els seients de bova. Les dones passaven a recollir cadires muntades i se les emportaven cap a casa, al mateix temps que tornaven les cadires amb els seients fets. A vegades, les guardaven fins al dia que tocava carregar-les per vendre-les, moment en què s'aplegaven a la porta del taller.

Hi havia diverses mides i tipus de cadira, com les de rosari, les d'estatut o les sueques, totalment de fusta i que demanaven eines específiques per a la seva fabricació, i s'hi feia servir també el fil de palma –margalló– i la reixeta de liana. Més

endavant, la producció de cadires plegables de fusta i metall va suposar canvis tècnics importants, amb més possibilitats i la necessitat de mecanització.

Hem pogut aplegar, doncs, una interessant informació sobre les eines i les tècniques, els processos i els diversos models fabricats, al mateix temps que hem pogut conèixer, a partir de l'experiència vital de Jaume Casals, una visió de la festa des de l'òptica dels qui treballen intensament per fer-la possible.

Els Casals va tenir cura, durant força temps, d'equipar de taules i cadires les revetlles de la Festa Major. Per exemple, el Jaume ens comentava: «A les primeres revetlles del Ploms, havíem portat unes vint taules i vuitanta cadires amb un carretó; a les últimes revetlles, havien estat més de mil dues-centes taules i sis mil cadires. Aquell dies eren d'una feina enorme. Estàvem tres o quatre dies muntant. L'endemà de Sant Pere, feien un festival al mateix lloc i s'aprofitava la infraestructura,

però, el dia següent, tiraven els coets i el que s'havia muntat en quatre dies, s'havia de desmuntar en menys de vint-i-quatre hores». Quan s'acabava el festival, el dia 30 a la matinada, començava una maratoniana operació que acabava just abans de tirar el castell de focs.

També es muntaven milers de cadires al Reus Deportiu. Però tot això es va acabar, i el Jaume no s'està d'apuntar-ne les raons: «Si les revetlles les haguessin volgut eradicar per de-

cret, no se n'haurien sortit. Se'n van anar en orris per una raó molt simple: Sant Pere va deixar de ser festa a tot arreu. Aquí, venia gent de València, de l'Aragó, estiuejants que arribaven uns dies abans del juliol... ».

Quatre generacions vinculades a la fabricació, la venda i el lloguer de cadires d'un establiment que ara ha cessat la seva activitat. Sortosament, en podem conservar la memòria dels objectes i el seu ús per al coneixement dels reusencs. ♦

La botiga del raval, en una imatge de començaments de segle
(CEDIDA: J. CASALS)

Bibliografia de Salvador Vilaseca. Apèndix

Després de l'aparició del llibre *Salvador Vilaseca Una obra perdurable* (setembre de 1996), hem pogut accedir a la major part de l'arxiu i de la biblioteca del mateix Salvador Vilaseca Anguera (SVA). Tot consultant aquesta important documentació, hem pogut revisar i ampliar

considerablement la bibliografia de SVA que vam publicar aleshores i que ara completem (si més no provisionalment). Els números que posem al davant de cadascuna de les fitxes bibliogràfiques corresponen als utilitzats en l'esmentada bibliografia, o bé els continuen.

I. Modificacions

22 [Versió en espanyol: "Nota sobre el estroma del ovario fetal humano", *Trabajos de la Sociedad de Biología* (Barcelona), vol. VII (1919), s.p. (5 p. + VIII làms.). Extret. El resum en francès va ser publicat als *Comptes rendus des Séances de la Société de Biologie* (Paris), tom LXXXII, núm. 33 (1919), p. 1355-1356.]

33 [L'article "Ictericia maligna en el embarazo", *Revista Española de Obstetricia y Ginecología* (Madrid), any V, núm. 57, setembre de 1920, p. 389-396, va ser redactat íntegrament pel Dr. Pere Nubiola i Espinós. A la nota de la p. 393 hi consta: "Estas microfotografías corresponden a preparaciones llevadas a cabo por el distinguido alumno interno del Laboratorio de Obstetricia, don Salvador Vilaseca, habiendo colaborado en las microfotografías el alumno agregado señor Ramis Matas".]

69 [El text de l'article "Troballa Prehistòrica. Braçalets de pectuncle a Reus" va ser reproduït, amb una breu presentació i el títol "Una troballa prehistòrica a Reus" a la *Revista de Catalunya*, (Barcelona), any IV, núm. 40, octubre de 1927, p. 433-434]

74 [L'article "Rectificació oportuna. Una romanalla del desaparegut Convent de Monges Carmelites" va ser reproduït també pel *Diari Reus*, el 28 de gener de 1928, p. 6.]

80 "Instituciones benéficas-sanitarias provinciales. El Instituto 'Pedro Mata' de Reus", *Tarragona Médica* (Tarragona), any I, núm. 2, desembre de 1928, p. 10-19. [No signat.]

94 [L'article "A l'amic volgut" havia estat publicat prèviament al suplement especial del diari *La Cruz* (Tarragona), el dia 23 d'octubre de 1932, p. 4.]

99 [L'article "Variació de la fórmula leucocitària en el curs del tractament nucleínic de les esquizofrènies", escrit en col·laboració amb J. Solanes, va ser publicat a la revista reusenca (i no barcelonina) *Fulls Clínics*, gener de 1934, p. 3-16. Se'n va fer extret.]

231 [L'article "Pellerofes civils y eclesiásticas de Reus" va ser reproduït al programa *Fiestas de San Pedro. Reus, del 25 al 30 junio 1971*, s.p. (12 fulls).]

241 "Dos médicos reusenses: Gabriel Munter Bages y Pedro Mata y Ripollés", PREU'69. *Instituto Gaudí. Santo Tomás*, Reus 1969, s.p. (quatre planes).

II. Nous títols

277 "D'excursió" [a Poblet], *Foment*, any VIII, núm. 112, 14 de maig de 1913, p. 2. [Signat: S.V.]

278 "Vells senyors de Catalunya. El senyoriu de

Sales (comtat de Besalú)", *Butlletí de l'Agrupació Excursionista*, núms. 5 i 6-7, agost i setembre-octubre de 1915, p. 65-66 i 73-76. [Signat: Jordi d'Alió. Escrit en col·laboració amb Ricard Ferraté.]

279 "La llengua d'Oc", *Diario de Reus*, any LVII, núm. 1, 1 de gener de 1916, p. 1. [Signat: I.E.S.]

280 "Necrològiques" [necrologies molt breus de Salvador Casals i Boix i Josep Sans i Barbé], *Butlletí de l'Agrupació Excursionista*, núm. 11, febrer de 1916, p. 138-139. [No signat.]

281 "Notes folklòriques de les comarques tarragonines", *Butlletí de l'Agrupació Excursionista*, núms. 11, 12, 13 i 15, febrer, març, abril i juny-juliol de 1916, p. 136-138, 150-151, 162-163 i 198-199. [Signat: J. d'Alió. Sembla escrit en col·laboració amb Ricard Ferraté.]

282 "Notes d'Art. El Saló

d'Humoristes de 'El Círculo', *Diario de Reus*, any LVII, núm. 168, 25 de juliol de 1916, p. 1-2. [Signat: E. Quis.]

283 "Campaña de la lucha contra las moscas. Conferencia del Dr. A. González Prats", *Diario de Reus*, any LVIII, núm. 178, 4 d'agost de 1917, p. 2. [No signat.]

284 "Agrupació Excursionista. Conferència del doctor Pi i Suñer", *Foment*, any XIII, núm. 84, 11 d'abril de 1918, p. 2. [Signat: V.]

285 "Espeleologia de les comarques tarragonines" [ressenya del llibre homònim de Joan Ferraté], *La Veu del Camp*, any VI, núm. 310, 15 de desembre de 1918, p. 1. [Signat: Salvador Vilaseca.]

286 "Flora algològica marina de les aigües i costes occidentals de Catalunya", *La Veu del Camp*, any VII, núm. 315, 26 de gener de 1919, p. 1-2. [Signat: V. El títol l'hem transcrit d'acord amb una correcció manuscrita del mateix SVA.]

287 "El mapa de Catalunya", *La Veu del Camp*, any VIII, núm. 361, 15 d'agost de 1920, p. 2 [Signat: S.V.]

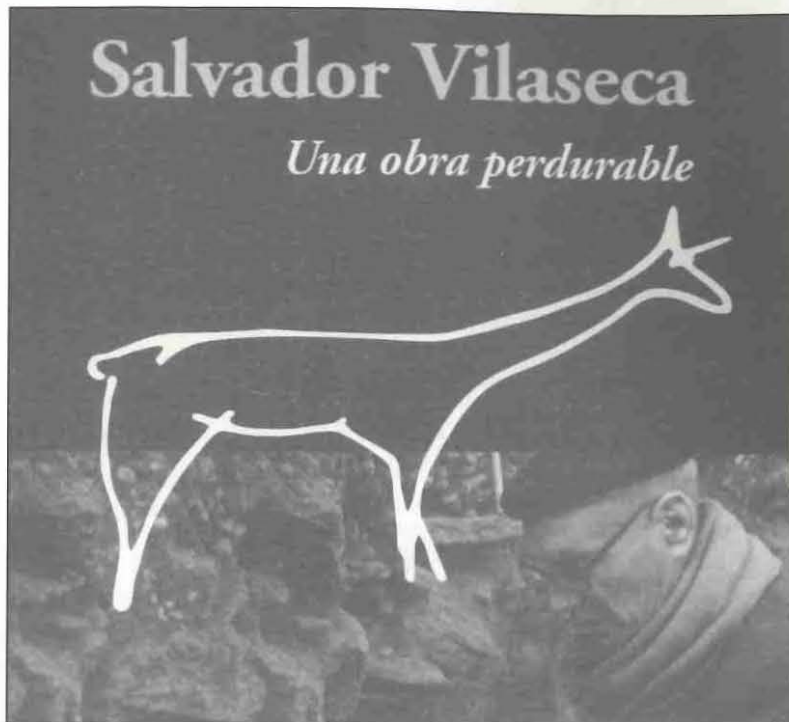
288 "Excursió científica col·lectiva d'enguany al Camp de Tarragona (Reus), full solt editat per la Institució Catalana d'Història Natural (Barcelona), l'agost de 1921. [Tot i que està signat, d'ofici, pel president de la ICHN, la redacció és de SVA.]

289 "L'escultor Francesc Bonifàs i l'altar del Sant Crist de l'església del Morell", *Revista del Centre de Lectura*, núm. 185, setembre de 1928, p. 249-255 + 1 làm. [Signat: Josep Rocamora. En un exemplar de la biblioteca del mateix SVA està rectificada, a mà, l'autoria.]

290 "Llibres" [ressenya del llibre *El doctor Josep Ribera i Sans*, d'Eduard Toda], *Foment*, 2a època, núm. 45, 7 de març de 1931, p. 5-6. [No signat.]

291 "Imatgeria popular: exposició i conferència de Joan Amades al Centre de Lectura", *Foment*, 2a època, núm. 46, 14 de març de 1931, p. 5 [No signat.]

292 "Notes sobre clínica neuropsiquiàtrica. Deliri, al·lucinacions i desig", *Fulls Clínics*, desembre de 1931, p. 3-7. [Signat: Josep Briansó. En un exemplar de la biblioteca del mateix

SVA està rectificada, a mà, l'autoria.]

293 "Sebastià Torroja i Tarra", *Diari de Reus*, any XCIII, núm. 295, 28 de desembre de 1937, p. 1. [No signat.]

294 "[Cultura il·lustrada de la Zona del Bajo-Priorato: Tivisa]", dins la *Historia de Tortosa* d'Enric Bayerri, vol. IV, Tortosa 1943, p. 662-668. [A la p. 668 hom diu que aquest text és un "docu- y razonado dictamen del reputado arqueólogo Dr. Vilaseca".]

295 [Un poema autògraf], *Urbs*, 2a èp., núm. 72, 1 de maig de 1956, p. 72 [Signat el 14 de març de 1914.]

296 "A propósito de la calañeta o variscita", *Ampurias* (Barcelona), tom 33-34 (1971-1972), p. 287-288. [Signat: S.V.]

297 [Presentació,] *Magda Folch. Olis-dibuixos*, programa editat per la Galeria d'Art Anquin's, de Reus, el febrer de 1975, s.p. (una plana.) [Signat: Salvador Vilaseca Anguera.]

298 [Tres escrits de SVA adreçats a Joaquim Santasusagna, dins de l'article de Jaume Massó:] "Vilaseca, Santasusagna i la Revista del Centre", *Revista del Centre de Lectura*, època VI, núm. 28, octubre de 1996, p. 17.

Reus,
13 d'abril de 1997 ◊

Niepce, imatges de Reus

El mes de maig, l'edifici de l'Ajuntament va acollir una àmplia mostra fotogràfica procedent de Niepce. El cognom de l'inventor francès precursor de la fotografia dona nom a un establiment de la plaça de Prim dedicat al món de la fotografia.

Obert el 1926 per Ignasi Busquets Saborit, com a sucursal de la seva botiga a Barcelona, ben aviat va ser regentat pel seu fill Josep Busquets Fabregat, que va venir a viure a Reus, d'on és Carles Busquets, l'actual propietari. Amb el seu nebot Ramon i la seva filla, que també hi treballen, sumen quatre generacions de vinculació a la fotografia.

Els primers reportatges conservats a la casa són dels anys 1928 i 1929. De caràcter polític o

institucional, se suposa que es tractava d'encàrrecs de l'Ajuntament. Però ben aviat s'hi troben fotografies d'actes públics o de societat, com la coronació del Sant Crist de la Sang o sopars al Círcol. Reportatges, això sí, d'una sola fotografia, a causa dels condicionaments tècnics.

Els primers reportatges extensos que s'han conservat obeeixen a dos fets històrics significatius: la proclamació de la República i la visita que realitza a la ciutat el president Francesc Macià.

Als anys quaranta, l'establiment assumirà la responsabilitat gràfica a Reus del *Diario Español* i de l'agència de premsa EFE. Més tard, i durant força temps, tindrà cura també de la correspondència de TVE a la zona. Als

Del 7 al 15 de setembre

Salvador Vilaseca: Tivissa i el seu entorn prehistòric

Casal Cultural de Tivissa

Horari: de 10 a 1 i de 6 a 9 h

Del 12 de juny al 15 de setembre

El ciclisme a Reus

Museu Comarcal Salvador Vilaseca

Sala Central. Plaça de la Llibertat 13

Del 18 al 30 de juny

Casals, cadirers

Museu Comarcal Salvador Vilaseca

Raval Santa Anna 59

anys cinquanta, hi incorpora la venda d'aparells i material fotogràfic.

En l'actualitat, tot i no mantenir cap correspondència, l'establiment és una font habitual d'obtenció d'imatges d'arxiu per als periòdics d'aquestes comarques. I no només per a la premsa. L'arxiu de l'establiment és sovint punt de referència obligada per a entitats, institucions o investigadors.

Des de fa pocs anys, Niepce Fotografia ha iniciat el procés de catalogació dels seus documents gràfics. Fins al moment s'han inventariat uns 253.000 reportatges diferents, la qual cosa representa entre vuit i nou milions de negatius, que fan referència a tota mena d'actes públics o

associatius, fets destacats, política, festes o escenes de vida quotidiana. Un fons excepcional de documentació que encara pot aportar moltes novetats a mesura que es revisin totes les imatges contingudes en cada un dels reportatges coneguts.

Quant a les fotos d'estudi, l'establiment només conserva les dels últims vint anys. Manté, però, una petita selecció de les anteriors, a tall de testimoni de l'evolució en la indumentària i l'aparença de les persones. La mostra que s'exhibeix a l'Ajuntament era una versió augmentada de la que es va presentar l'any passat amb motiu del setanta aniversari de la creació de l'establiment. ♦

